

TVARUMO STANDARTAI EUROPOS SĄJUNGOJE: NAUDOJAMŲ STANDARTŲ APŽVALGA

Giedrė Lapinskienė, Aurelija Meškienė, Asta Pikilienė

Vilniaus kolegija

Anotacija. Savanoriškos pastangos kurti tvarumo ataskaitų teikimo sistemą pasauliniu mastu įprastai grindžiamos penkių pagrindinių tarptautinių organizacijų ir standartų kūrėjų veikla: Klimato atskleidimo projekto (CDP), Tarptautinės tvarumo standartų tarybos (ISSB, anksčiau ir neformaliai veikusios iniciatyvos), Pasaulinės atskaitingumo iniciatyvos (GRI), Tarptautinės integruotos atskaitomybės tarybos (IIRC), Tvarumo apskaitos standartų tarybos (SASB). Šios organizacijos ilgą laiką vystė atskiras metodologijas ir standartus, o pastaraisiais metais vis didesnę reikšmę įgauna reguliavimo iniciatyvos, kurios skatina pereiti nuo savanoriško prie privalomo tvarumo atskaitomybės reikalavimo, ypač Europos Sąjungoje. Mokslinėje literatūroje galima išskirti tam tikras analizės kryptis. Viena iš tyrimų krypčių orientuota į įmonių finansinių duomenų analizę, pabrėžiant ryšį tarp tų, kurios įgyvendino tvarumo standartus, ir tų, kurios jų neįgyvendino. Kita kryptis tiria ekspertų nuomones, audituojant įmones, kurios taikė skirtingus šių standartų įgyvendinimo metodus. Straipsnio tikslas – išanalizuoti šiuo metu rinkoje taikomus tvarumo standartus, siekiant apžvelgti jų paplitimą skirtinguose sektoriuose. Straipsnio tikslui pasiekti buvo suformuluoti du pagrindiniai uždaviniai: susisteminti rinkoje esamus tvarumo standartus ir kitas priemones, padedančias įmonėms siekti tvarumo tikslų; palyginti ES įmonių naudojamų standartų įsidiegame paplitimą skirtinguose sektoriuose, remiantis „Bloomberg“ duomenų bazės duomenimis. Straipsnio analitinėje dalyje pateikta rinkoje taikomų standartų ir gairių analizė pagal pramonės sektorius. „Bloomberg“ duomenimis, dažniausiai yra taikomos Su klimatu susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupės (TCFD) gairės, Pasaulinė atskaitingumo iniciatyva (GRI) bei Su gamta susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupės (TNFD) rekomendacijos. Didžiosios lyderiaujančios įmonės, kurioms tvarumo ataskaitos yra ir aukštos reputacijos ženklas, stengiasi įsidiegti kuo daugiau iniciatyvų.

Reikšminiai žodžiai: ES, tvarus reguliavimas, tvarūs standartai

Įvadas

Didėjant informuotumui ir sąmoningumui apie aplinkosaugines ir socialines problemas, per pastaruosius dešimtmečius keitėsi pasaulinė įmonių viešosios atskaitomybės teikimo praktika. Įmonių tvarumas verslo sektoriuje ėmė įgauti svarbą devintajame dešimtmetyje dėl didėjančio visuomenės susirūpinimo socialiniais ir aplinkosaugos iššūkiais. Suinteresuotosios šalys, įskaitant investuotojus, reguliavimo institucijas ir vartotojus, pradėjo reikalauti iš korporacijų daugiau skaidrumo ir atskaitomybės tvarumo klausimais. Europos Sąjunga ėmėsi aktyvios pozicijos, siekdama formalizuoti įmonių tvarumo ataskaitų teikimo procesus, pasitelkdama įvairias teisinės priemones ir standartus. Nuo 2025 m. ES pagal CSRD (Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva) padidino tvarumo ataskaitų reikalavimus ir išplėtė direktyvos sąlygose nurodomų verslų aprėptį. Sudėtingėjantys ir privalomais tampantys teisės aktai verčia atidžiau išnagrinėti sistemas, kuriomis vadovaujamasi, teikiant įmonių tvarumo ataskaitas.

Prieš nustatant griežtus ir standartizuotus atskaitomybės reglamentus, konsultacinės įmonės taikydavo ir pristatydavo įmonėms įvairias ataskaitų metodikas. Lyderiaujančios organizacijos perėmė daugelį šių iniciatyvų, dažnai įtraukdamos visą šių gairių spektrą, ypač tokiose pramonės šakose kaip bankininkystė, kur labai svarbu išlaikyti gerą verslo reputaciją (Latifah, Soewarno, 2023). Veiksminga tvarumo atskaitomybė yra labai svarbi, siekiant užtikrinti įmonių skaidrumą, palyginamumą bei skatinant suinteresuotų šalių pasitikėjimą įmonėmis. Tvarumo ataskaitos taip pat leidžia įmonėms įvertinti sukeliamą poveikį aplinkai ir visuomenei, valdyti riziką ir pasinaudoti galimybėmis, susijusiomis su pokyčiais tvarumo srityje. Tačiau siekiant, kad tokia atskaitomybė būtų efektyvi ir reikšminga, būtina laikytis griežtų, nuoseklių standartų ir teisės aktų, leidžiančių užtikrinti įmonių veiklos palyginamumą ir patikimumą.

Galima išskirti dvi mokslinių straipsnių, analizuojančių tvarumo standartų taikymą įmonėse, kryptis: pirma, diskusija apie vis stiprėjančią ES reguliavimą (Hummel, Jobst, 2024; Krivogorsky, 2024) bei, antra, tyrimai apie tvarumo standartų naudojimo aspektus įmonėse, siekiant surasti atsakymą – kaip tai padidina įmonės kuriamą vertę (Tirumala, Upadhyay, 2023; Manikas ir kt., 2021; Nazari, Poursoleyman, 2024; Escoto ir kt., 2022). Moksliniuose straipsniuose yra svarstoma, ar įmonėms atsiperka tvarumo standartų įdiegimas (Tirumala, Upadhyay, 2023; Manikas ir kt., 2021; Nazari, Poursoleyman, 2024). Tęsiant pastarąją tyrimų kryptį, straipsnyje keliama klausimai, kaip intensyviai skirtinguose sektoriuose yra įdiegti įvairūs tvarumo standartai ir kokia standartų įvairovė rinkoje?

Straipsnio tikslas – išanalizuoti šiuo metu rinkoje taikomus tvarumo standartus, siekiant apžvelgti jų taikymą skirtinguose sektoriuose. Tikslui pasiekti buvo išsikelti du pagrindiniai **tyrimo uždaviniai**: (1) išnagrinėti ir sistemingai aprašyti rinkoje esamus tvarumo standartus ir kitas tvarumo tikslų siekimo priemones, padedančias įmonėms užtikrinti tvarumo atskaitomybę; (2) palyginti ES įmonių naudojamų standartų paplitimą skirtinguose sektoriuose, remiantis „Bloomberg“ duomenų bazės duomenimis.

Straipsnyje nagrinėjamas tyrimo objektas – Europos Sąjungoje skirtinguose sektoriuose taikomi tvarumo standartai.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas, statistinis duomenų apdorojimas ir vizualinis atvaizdavimas, duomenų apibendrinimas ir išvados.

Mokslinės literatūros šaltinių apžvalga

Straipsniuose, tyrinėjančiuose tvarumo atskaitomybę, pabrėžiama dvejopa tvarumo ataskaitų teikimo nauda įmonėms. Viena vertus, šios ataskaitos padeda įmonėms įvertinti jų veiklos rezultatus, galimas rizikas, padeda nusistatyti tikslus ir uždavinius, pritraukti investicijų, sumažinti kaštus, padidinti efektyvumą, priimti duomenimis grįstus sprendimus, taip pat gali padidinti pardavimus. Kita vertus, tvarumo ataskaitos turi įtakos įmonių reputacijai, padeda kurti pasitikėjimą, patikimumą, gali turėti įtakos klientų lojalumo augimui.

Tarptautinės buhalterijų federacijos (IFAC) lyginamosios analizės tyrime (2024) nagrinėjama, kokių mastu įmonės teikia tvarumo ataskaitas ir gauna patikinimą dėl savo įmonės tvarumo atskleidimo, kokie užtikrinimo standartai yra naudojami ir kurios įmonės teikia užtikrinimo paslaugas.

Krivogorsky straipsnyje (2024) išsamiai analizuojamos dvi žymios tvarumo atskaitomybės metodų sistemos – Tarptautinė tvarumo standartų valdyba (ISSB) ir Europos finansinės atskaitomybės patariamoji grupė (EFRAG), pabrėžiant sudėtingus politinius iššūkius, susijusius su šių procesų kūrimu ir įgyvendinimu. Hummel ir Jobsto (2024) pateikta išsami ES reglamentų analizė sistemingai aprašo direktyvą ir dokumentus, susijusius su tvaria atskaitomybę reglamentuojančiais teisės aktais.

Tirumalos ir Upadhyay (2023) atliktame tyrime analizuojama tvarumo atskaitomybė nekilnojamojo turto sektoriuje, naudojant Pasaulinės atskaitingumo iniciatyvos (GRI) standartus. Tyrimo išvados parodė, kad daug dėmesio skiriama išmetamiems teršalams ir energijai, tačiau mažai – biologinei įvairovei, naudojamoms medžiagoms ir tiekėjų aplinkosauginiams vertinimams. Tyrimo metu nebuvo nustatytas reikšmingas ryšys tarp aplinkosaugos informacijos atskleidimo ir finansinių įmonių rezultatų. Tuo tarpu Manikaso ir kt. (2021) atliktas tyrimas 2 223 JAV įmonėse, priešingai, parodė, kad įmonės, taikančios Tvarumo apskaitos standartų valdybos rekomendacijas, demonstruoja geresnius finansinius rezultatus. Atliekant tokio pobūdžio tyrimą, buvo taikomas regresinės analizės metodas (Manikas ir kt., 2021). Zhengas ir kt. (2024) ištyrė Standartizuotų tvarumo apskaitos standartų tarybos (SASB) ataskaitų poveikį analitikų rekomendacijoms. Išvados atskleidė, kad SASB ataskaitas rengiančios įmonės gauna palankesnes rekomendacijas, ypač tos, kurių tvarumo reitingai, lyginant su analogiškais įmonėmis, yra aukštesni. Šiame tyrime autoriai analizavo JAV bendrovių duomenis, skirstydami jas į tvarumo apskaitos standartų tarybos ataskaitas teikiančias bendroves ir ataskaitų neteikiančias bendroves. Escoto ir kt. (2022) tyrime nagrinėjamos mažų ir vidutinių verslų (SME) tvarumo ataskaitos. Analizuojant skirtingus duomenų šaltinius, paaiškėjo, jog tvarumo standartai gali padėti mažiems ir vidutiniams gamintojams aktyviau įsitraukti į tvarų vystymąsi, o tai sumažina riziką, susijusią su esamos verslo veiklos praktikos keitimu (Escoto ir kt., 2022). Horisch ir kt. (2020) tyrime pabrėžiama, kad skirtingos suinteresuotosios šalys dažnai turi skirtingus lūkesčius, susijusius su vertybių, į kurias turėtų būti atsižvelgiama, teikiant tvarumo ataskaitas, rūšimis. Tai rodo, kad daugelis suinteresuotųjų šalių mano, jog dabartiniai darnaus vystymosi rezultatų matavimo ir vertinimo metodai neatitinka konkrečių jų poreikių.

Kita tvarius standartus nagrinėjančių straipsnių grupė apima skaitmeninių galimybių, tokių kaip blokų grandinė, dirbtinis intelektas ir kt., taikymą tvarumo procesų tobulinimui (Sharma, Villányi, 2022; Zheng ir kt., 2023; Nazari, Poursoleyman, 2024). Tyrimė išnagrinėta literatūra sistemingai apibendrinta žemiau pateiktoje lentelėje (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Tvarumo standartų nagrinėjimo kryptys moksliniuose straipsniuose (sudaryta autorių)

Straipsnio analizės kryptis	Autorius (metai)
Tvarumo reguliavimo aspektai	Hummel ir Jobst (2024); Krivogorsky (2024)
Suinteresuotųjų šalių įtaka, pasirenkant tvarumo kryptis bei tvarumo standartų diegimą	Hummel ir Jobst (2024); Hörisch ir kt. (2020)
Įdiegtų standartų ir finansinių rezultatų sąryšis	Tirumala ir Upadhyay (2023); Manikas ir kt. (2021)

Straipsnio analizės kryptis	Autorius (metai)
Įdiegtų standartų ir tvarumo procesų efektyvumo sąryšis	Escoto ir kt. (2022); Yoon ir kt. (2024)
Naujų įrankių taikymas tvarumo procesuose	Sharma ir Villányi (2022); Suta (2023)

Atlikus mokslinės literatūros apžvalgą, tyrime buvo iškelti klausimai – kaip intensyviai ir kokius tvarumo standartus yra įsidedę skirtingi sektoriai bei ar tik pelningesnės industrijos aktyviai diegiasi tvarumo standartus? Į šiuos klausimus ir bus bandoma atsakyti analitinėje straipsnio dalyje.

Tyrimo metodika

Mokslinės literatūros analizei ir tyrimo tikslui pasiekti buvo pasitelkti informaciniai šaltiniai iš „Web of Science“, „Science Direct“ duomenų bazių, tyrimų lauką apribojant raktiniais žodžiais – *sustainable standards* ir tyrimui aktualiomis sferomis: verslas, verslo finansai, apskaita, valdymas. ES išleisti tvarumo standartai buvo analizuoti atskirai, pirmojoje standartų apžvalgos skyriaus dalyje. Rinkoje egzistuojančių ir įmonių ataskaitose taikomų tvarumo standartų sisteminimas buvo vykdomas naudojantis internetine paieška ir apibendrintai pateikiamas antrojoje standartų apžvalgos skyriaus dalyje.

Išanalizavus ir metodologiškai apibendrinus literatūros šaltinius, statistinio tyrimo dalyje buvo naudojama „Bloomberg“ duomenų bazė. Šioje bazėje buvo surinkti įmonių, taikančių standartus, duomenys pagal skirtingus sektorius, gauti duomenys buvo apdoroti ir vizualiai atvaizduoti tyrime.

Taikomų tvarumo standartų apžvalga

ES privalomi Europos tvarumo atskaitomybės standartai

Europos tvarumo atskaitomybės standartai (ETAS) – tai standartų rinkinys, parengtas siekiant užtikrinti ES veikiančių verslų nuoseklų ir skaidrų informacijos apie tvarumą teikimą. Šie standartai yra platesnės sistemos, nustatytos Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvos (Europos Komisija, 2023), dalis. ETAS privalomas visoms ES veikiančioms didelėms bendrovėms. ETAS standartuose nurodoma, kokią informaciją įmonės turi pateikti apie sukliamą reikšmingą poveikį, rizikas ir galimybes, susijusias su aplinkosauginiais, socialiniais ir verslo valdymo klausimais. Pateikta informacija suteikia galimybę suinteresuotoms šalims geriau suprasti įmonės sukliamą reikšmingą poveikį žmonėms, aplinkai ir tvarumo klausimų poveikį įmonės veiklos pokyčiams, rezultatams ir būklei (Europos Komisija, 2023).

ETAS apima tris skirtingas kategorijas:

- kompleksiniai horizontalieji (bendrieji) standartai;
- teminiai (aplinkosaugos, socialiniai ir valdymo) standartai;
- konkretiems sektoriams skirti standartai.

Horizontalieji ir teminiai standartai taikomi visoms įmonėms, nepriklausomai nuo to, kuriame sektoriuje vykdoma įmonių veikla. Horizontalieji standartai taip pat taikomi tvarumo klausimams, įtrauktiems į teminius ir konkrečiam sektoriui taikomus standartus. Jiems priskiriami 2 standartai:

1. ETAS „Bendrieji reikalavimai“;
2. ETAS „Bendroji atskleidima informacija“.

Pirmajame ETAS pateikiama standartų struktūra, jų parengimo tvarka, pagrindinės sąvokos ir nustatomi bendrieji su tvarumu susijusios informacijos parengimo ir pateikimo reikalavimai. Antrajame ETAS nustatyti bendro lygmens informacijos atskleidimo reikalavimai reikšmingais tvarumo klausimais, susijusiais su verslo valdymu, strategija, poveikio, rizikų ir galimybių valdymu, rodikliais ir uždaviniais.

Teminiai standartai taikomi tvarumo temos atskleidimui, jie suskirstyti pagal temas ir potemes. Juose gali būti nurodyti konkretūs papildomi reikalavimai. Šiai standartų grupei priskiriami (Kubilius, 2024):

1. aplinkos standartai – E1 ETAS „Klimato kaita“, E2 ETAS „Tarša“, E3 ETAS „Vanduo ir jūrų išteklių“, E4 ETAS „Biologinė įvairovė ir ekosistemos“, E5 ETAS „Išteklių naudojimas ir žiedinė ekonomika“;
2. socialiniai – S1 ETAS „Sava darbo jėga“, S2 ETAS „Vertės grandinės darbuotojai“, S3 ETAS „Paveikiamos bendruomenės“, S4 ETAS „Vartotojai ir galutiniai naudotojai“;
3. valdymo – G1 ETAS „Verslo etika“.

Konkrečiam sektoriui skirti standartai vienodai taikomi visoms tame sektoriuje veiklą vykdančioms įmonėms. Šiuose standartuose aptariamas poveikis, rizika ir galimybės, kurie gali būti reikšmingi visiems tam tikro sektoriaus subjektams ir kurių neapima arba nepakankamai atliepia teminiai standartai. Įmonių teikiamų tvarumo ataskaitų ataskaitinis laikotarpis turi sutapti su jų finansinių ataskaitų ataskaitiniu laikotarpiu.

Anot Kubiliaus (2024), pagal ETAS aplinkos apsaugos srityje turi būti teikiama informacija apie energijos suvartojimą, šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisiją ir mažinimo tikslus; socialinės aplinkos srityje – informacija apie vidutinį darbuotojų mokymo valandų skaičių, darbo užmokesčio skirtumus, darbuotojų, uždirbančių mažiau nei teisingas darbo užmokestis, procentą ir skaičiavimo metodologiją; valdymo srityje – pateikiami aprašai, susiję su neteisėtos veiklos nustatymu, pranešimu ir politika, korupcijos prevencijos ir nustatymo procedūromis, politinio lobizmo procedūromis, sąskaitų faktūrų apmokėjimo vidutiniu laiku ir standartinėmis mokėjimo sąlygomis. Informacija pagal konkrečiam sektoriui taikomus ETAS turi būti sugrupuota pagal atskaitomybės sritis ir, kai taikoma, pagal tvarumo temą. Ji turi būti pateikiama kartu su informacija, kurią reikalaujama atskleisti pagal 2-ąją ETAS ir atitinkamus teminius ETAS (Europos Komisija, 2023).

Siekiant padėti įgyvendinti su tvarumu susijusios Finansinės informacijos atskleidimo reglamentą, Europos Komisija priėmė ir techninius reguliavimo standartus (TRS), kuriuose pateikiamos išsamios taisyklės ir reikalavimai, susiję su reglamente nustatyta informacijos pateikimu. Juose aprašytos konkrečios gairės, kaip įgyvendinti Tvaraus finansavimo informacijos atskleidimo reglamento (SFDR) nustatytus informacijos atskleidimo įpareigojimus, užtikrinant įvairių finansinių produktų nuoseklumą ir palyginamumą. Reguliavimo techniniai standartai (TRS) yra teisiškai privalomi, t. y. finansų įstaigos privalo jų laikytis.

Rinkoje siūlomi tvarumo standartai

Iki ES standartų paskelbimo pagrindiniai išleisti standartai tvarumo klausimais buvo: Tarptautiniai finansinės atskaitomybės tvarumo atskleidimo standartai (TFAS), Tvarumo apskaitos standartų tarybos standartai (SASB) ir Integruotos atskaitomybės standartai. TFAS standartai ir SASB sistema yra viena kitą papildančios priemonės. Pirmuosiuose standartuose (TFAS) nurodomos su įvairiais sektoriais susijusios informacijos atskleidimo priemonės ir rodikliai, o antruosiuose (SASB) pateikiamos ataskaitos struktūros ir turinio gairės. Kita vertus, integruota atskaitomybė, kurią lemia integruotas mąstymas, skatina susietą, glaustą, holistinę ir strategiškai tikslingą tvarumo komunikaciją. SASB, remiama tokių organizacijų kaip „Bloomberg“, Rokfelerio fondas, „Deloitte“, „Ernst & Young“, „PricewaterhouseCoopers“ ir „Ford Foundation“, parengė išsamų aplinkosaugos, socialinių ir valdymo (ESG) rodiklių vertinimo ir ataskaitų teikimo standartų rinkinį. Galutinė Tvarumo apskaitos standartų tarybos (SASB) 77 konkrečioms pramonės šakoms skirtų standartų versija buvo paskelbta 2018 m. pabaigoje.

Europos Sąjungoje įmonės gali naudotis įvairiais tvarumo standartais ir sistemomis, kuriomis vadovaujasi, vykdydamos aplinkosaugos, socialinę ir valdymo praktiką bei teikdamos ataskaitas. Šie standartai padeda organizacijoms didinti skaidrumą, atskaitomybę ir tvarumo veiklos rezultatus. Pagrindinių standartų, esančių rinkoje, sąrašas pateiktas lentelėje (10.5281/zenodo.15206002).

Tarptautinės buhalterijų federacijos (IFAC) (2024) tyrime nurodoma, kad tarptautiniu mastu pripažintus standartus tvarumo informacijai atskleisti 2022 m. naudojo 87 proc. įmonių.

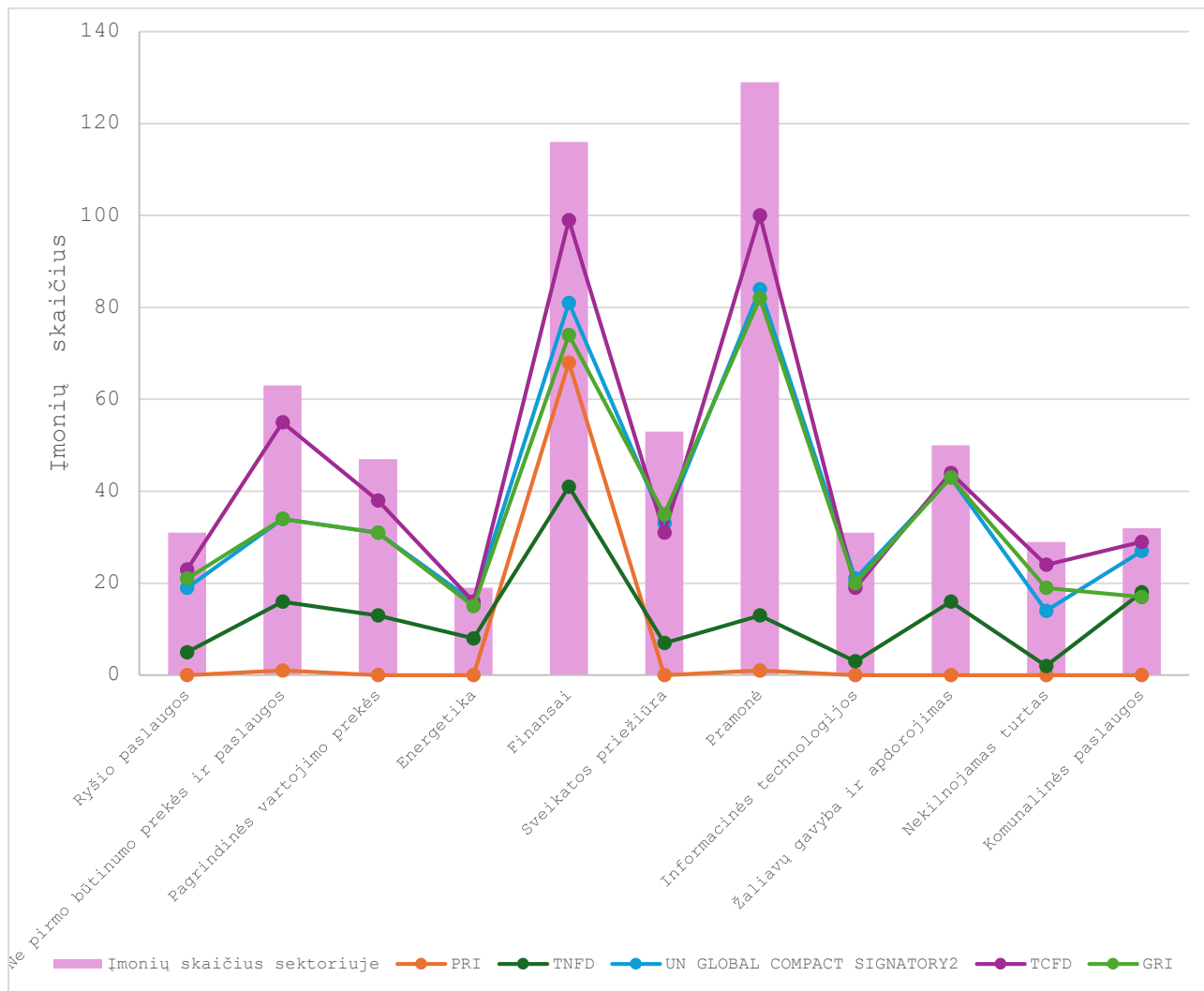
Daugelyje minėtų standartų pateikiamos specialios rekomendacijos, pritaikytos skirtingiems sektoriams. Pavyzdžiui, Tvarumo apskaitos standartų tarybos standartuose pateikiamos konkrečioms pramonės šakoms skirtos informacijos atskleidimo gairės, orientuotos į finansiškai reikšmingus tvarumo klausimus. Pasaulinės ataskaitų teikimo iniciatyvos sektoriniuose standartuose aptariamais pagrindiniais konkrečių sektorių poveikio ir tvarumo klausimais. Pavyzdžiui, į naftos ir dujų sektoriaus standartą įtrauktos gairės, kaip teikti informaciją apie šiai pramonės šakai ypač aktualius naftos išsilyjeimo, šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo ir poveikio bendruomenei klausimus. Rinkoje yra standartų, specialiai skirtų tik vieno sektoriaus problemoms spręsti. Jūros priežiūros tarybos sertifikavimo sistema nustato tvarios žvejybos standartus, kuriais siekiama užkirsti kelią pernelyg intensyviai žvejybai ir išsaugoti jūrų / vandenynų biologinę įvairovę. Juo vertinama žvejybos valdymo praktika, priegauda ir poveikis aplinkai, juo plačiai naudojasi jūrų gėrybių bendrovės ir mažmenininkai.

Jei pagal Įmonių tvarumo atskaitomybės direktyvą (CSRD) įmonė privalo taikyti Europos tvarumo atskaitomybės standartus (ETAS), jai gali prireikti arba neprireikti papildomų standartų, atsižvelgiant į konkrečios įmonės veiklos aplinkybes.

Europos Sąjungoje veikiančių įmonių pagrindinis tikslas – laikytis bendrų ES tvarumo standartų. Vėliau, įgyvendinant papildomus standartus, įmonės turėtų atsižvelgti į konkretaus sektoriaus ypatumus, taip pat į savo unikalią verslo riziką ir iššūkius.

„Bloomberg“ įmonių naudojamų standartų apžvalga

Nagrinėjant rinkoje esančius tvarumo standartus, buvo pastebėti skirtumai tarp skirtinguose sektoriuose veikiančių įmonių. 1 paveiksle parodytas tvarumo standartų paplitimas tarp ES veikiančių įmonių, suskirstytų pagal sektorius. Tvarumo standartų ir sistemų pasirinkimas įmonei priklauso nuo įvairių veiksnių, pavyzdžiui, įmonės dydžio, sektoriaus, geografinio poveikio, reguliavimo aplinkos ir tvarumo tikslų.

1 pav. Tvarumo standartų naudojimo pasiskirstymas tarp ES įmonių, suskirstytų pagal sektorius (sudaryta autorių, remiantis „Bloomberg Data“, 2025)

Stulpelinėje diagramoje parodytas tvarumo ataskaitų teikimo mechanizmų pasiskirstymas įvairiuose pramonės sektoriuose, o atitinkamoje pramonės šakoje įgyvendinamų tvarumo standartų mastas pažymėtas spalvotais taškais, t. y. taškai diagramoje žymi, kiek kiekvieno sektoriaus įmonių naudojami konkrečiomis rinkoje siūlomomis tvarumo atskaitingumo sistemomis. Analizuotos „Bloomberg“ ūkio šakos apima ryšių paslaugas, ne pirmo būtinumo prekes ir paslaugas, pagrindines vartojimo prekes, energetiką, finansus, sveikatos priežiūrą, pramonę, informacines technologijas, žaliavų gamybą ir apdirbimą, nekilnojamąjį turtą ir komunalines paslaugas. Vienuolika pramonės sektorių buvo analizuojami pagal įmonėse diegiamų tvarumo standartų tipus. Diagramoje stulpelių aukštis atspindi kiekvienoje pramonės šakoje veikiančių ES įmonių skaičių. Diagramoje pavaizduotas penkių skirtingų tvarumo standartų: PRI (*Principles for Responsible Investment*), TNFD (*Taskforce on Nature-related Financial Disclosures*), JT pasaulinio susitarimo (UNGC), TCFD (*The Task Force on Climate-related Financial Disclosures*), GRI (*Global Reporting Initiative*), naudojimas ES įmonėse.

Galima pastebėti, kad Su klimatu susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupės (TCFD) gairės buvo populiariausios, jomis vadovavosi daugiausia įmonių, tačiau TCFD šiuo metu neveikia. 2023 m. spalio 12 d. ji paskelbė savo galutinę ataskaitą, oficialiai baigė savo veiklą ir perdavė stebėtinąjį Tarptautinės

finansinės atskaitomybės standartų fondui. Nors TCFD neveikia, jos rekomendacijos dėl su klimatu susijusių finansinių atskleidimų išlieka reikšmingos.

Antroje vietoje pagal naudojamų standartų paplitimą – JT pasaulinis susitarimas (UNGC), trečiojoje – Pasaulinė atskaitingumo iniciatyva (GRI). Ketvirtoje – Su gamta susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupė (TNFD), parengusi informacijos atskleidimo rekomendacijų ir gairių rinkinį, skatinantį verslą įvertinti, teikti ataskaitas ir imtis veiksmų dėl jų priklausomybės, poveikio, rizikos ir galimybių.

Aktyviausiai skirtingus tvarumo standartus taiko pramonės ir finansų sektoriai – tai yra ir didžiausi sektoriai pagal veikiančių įmonių skaičių. Finansų sektoriuje išsiskiria PRI standartų naudojimas, nes šie principai reguliuoja tvarų investavimą, kituose sektoriuose jie beveik netaikomi (tik pramonės ir ne pirmo būtinumo prekių / paslaugų sektoriuose po vieną įmonę naudojami PRI), bei dažnesnis TNFD gairių taikymas, nes šis susitarimas taip pat reglamentuoja finansinių susitarimų tvarumą. Kituose sektoriuose naudojamų standartų taikymas daugiausiai pasiskirsto pagal bendrąją tendenciją. Nežymiai išsiskiria ryšio paslaugų, energetikos, IT ir komunalinių paslaugų sektoriuose daugiau nei pagal vidurkį taikomi JT pasauliniai susitarimai. Taigi ši statistinė duomenų vizualizacija parodo ir bendrą įsipareigojimo siekti tvarumo situaciją, ir konkrečiuose sektoriuose skiriamą dėmesį tvarumo rodikliams.

Rekomendacijos ir gairės leidžia įmonėms integruoti gamtą į finansinių sprendimų priėmimą. 2025 m. sausio mėn. TNFD išleido antrąją sektorių gairių dalį, skirtą tokiems sektoriams kaip apranga, tekstilė ir avalynė, gėrimai, statybinės medžiagos, inžinerija, statyba ir nekilnojamasis turtas.

Išvados

1. Nuo Brundtlando ataskaitos „Mūsų bendra ateitis“ (1987) paskelbimo tvarumo koncepcija vystosi dviem kryptimis – pirma, stiprėjančiu reguliavimu, antra, rinkoje siūlomų tvarumo konsultacijų ir atskaitomybės priemonių pasiūla. Europos Sąjungoje besikeičianti reglamentavimo aplinka, kurią lemia tokios direktyvos kaip CSRD, taksonomija bei besiformuojanti ESRS, tvarumo procesus vis labiau formalizuoja. Jau daugiau nei tris dešimtmečius rinkoje yra siūlomi standartai ir priemonės, kuriuos įmonės pasirenka savanoriškai, siekdamos kurti ir tobulinti esamus procesus, vadovaujantis tvarumo principais. Straipsnyje išrinkta dvylika šiuo metu rinkoje taikomų įrankių. Tyrimas parodė, jog, „Bloomberg“ duomenimis, populiariausi yra Su klimatu susijusios finansinės informacijos atskleidimo darbo grupės (TCFD) gairės, JT pasaulinis susitarimas bei Pasaulinė atskaitingumo iniciatyva (GRI).
2. Analizuojant skirtingų pramonės sektorių įsitraukimo ir investicijų į tvarumą lygį, buvo pastebėta, kad nuo pramonės sektoriaus dydžio tiesiogiai nepriklauso verslo veikloje integruojamų tvarumo priemonių mastas. Daugiausia skirtingų tvarumo standartų taiko finansų sektorius (nors pagal įmonių skaičių sektoriuje yra antrasis). Pozityviai išsiskiria energetikos, žaliavų gavybos ir apdirbimo bei komunalinių paslaugų sektoriai. Atlikus tyrimą, taip pat buvo pastebėta, kad didžiosios įmonės naudoja po kelis instrumentus, siekdamos ne tik keisti procesus ir kompleksiškai vystyti tvarumo linkme, tačiau kartu ir gerinant savo verslo reputaciją. Ši tendencija ypač matoma finansų sektoriaus įmonių veiklose – jų tvarių ataskaitų analizė taip pat parodo, kad šios įmonės investuoja, nes tai yra jų įmonių gero įvaizdžio dalis (Lapinskienė, Danilevičienė, (2023); Lapinskienė ir kt. (2023)).

Diskusija ir ateities tyrimai

Tvarumo (aplinkos, socialinio ir valdymo srityse) diegimas, procesų papildymas ir modifikavimas yra daug iššūkių keliančios procedūros įmonėms. Joms nėra lengva pasirinkti geriausias priemones. ES reguliavimas užtikrina standartizavimą ir palengvina šių procesų valdymą, auditavimą. Tačiau kyla klausimas, ar vien ES reguliavimo priemonių pakaks ir kiek rinkoje išliks tvarumo standartus siūlančių įmonių. Anksčiau įdiegti standartai turėtų ženkliai palengvinti reguliavimo vykdymą, todėl didžiosios įmonės jau nuo pat pradžių stengiasi remtis įvairiomis priemonėmis. Didžiausi iššūkiai laukia mažesnių įmonių, kurios į šiuos procesus neinvestavo. Esant sudėtingai geopolitinei situacijai, ES komisija rengia palengvinimus įmonėms, kad tvarumo reikalavimai nesumažintų jų konkurencingumo tarptautiniu mastu.

Literatūra

1. Bloomberg Data. (2025). *Distribution of the use of sustainability standards among EU companies*. Bloomberg L. P. <https://data.bloomberg.com/>
2. Escoto, X., Gebrehewot, D., & Morris, K. C. (2022). Refocusing the barriers to sustainability for small and medium-sized manufacturers. *Journal of Cleaner Production*, 338. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.130589>
3. Europos Komisija. (2023). *Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/2772 2023 m. liepos 31 d., kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES papildo tvarumo atskaitomybės standartais*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202302772
4. Hummel, K., & Jobst, D. (2024). An overview of corporate sustainability reporting legislation in the European Union. *Accounting in Europe*, 1–36. <https://doi.org/10.1080/17449480.2024.2312145>
5. IFAC International Federation of Accountants. (2024). The State of Play: Sustainability Disclosure & Assurance 2019-2022, Trends & Analysis. *Surveys & Reports*. <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/audit-assurance/publications/state-play-sustainability-disclosure-assurance-2019-2022-trends-analysis>
6. Krivogorsky, V. (2024). Sustainability reporting with two different voices: The European Union and the International Sustainability Standards Board. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 56. <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2024.100635>
7. Kubilius, R. (2024). *Europos tvarumo atskaitomybės standartai (ETAS)*. Lietuvos auditorių rūmai. <https://www.lar.lt/doclib/ankmabanuknhab9fatamydecwhmsyrrd>
8. Latifah, S. W., & Soewarno, N. (2023). The environmental accounting strategy and waste management to achieve MSME's sustainability performance. *Cogent Business & Management*, 10(1). <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2176444>
9. Lapinskienė, G., & Danilevičienė, I. (2023). Assessment of green banking performance. *Sustainability*, 15(20). <https://doi.org/10.3390/su152014769>
10. Lapinskienė, G., Achranovič, G., Danilevičienė, I., & Baltrūnienė, V. (2023). Žaliosios bankų transformacijos vertinimas: Lietuvos atvejis. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 19(1), 127–138. <https://doi.org/10.59476/mtt.v1i19.577>
11. Longo, M. C., & Cardillo, E. (2024). Sustainability reporting standards and guidelines. In M. C. Longo & E. Cardillo (Eds.), *Being a sustainable firm*, 77–96. Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-443-14062-4.00004-0>
12. Manikas, A. S., Kroes, J. R., & Foster, B. P. (2021). Does the importance of environmental issues within an industry affect the relationship between lean operations and corporate financial performance? *Sustainable Production and Consumption*, 27, 2112–2120. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2021.05.015>
13. Nazari, J. A., & Poursoleyman, E. (2024). Analysts' recommendations on peer-relative comparable sustainability disclosure. *Finance Research Letters*, 64. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.105486>
14. Tirumala, R. D., & Upadhyay, K. (2023). The Green Mirror: Reflecting on Sustainability Reporting Practices of Indian and Australian Real Estate Stakeholders. *Buildings*, 13(12). <https://doi.org/10.3390/buildings13123106>
15. Zheng, J., Ghorbani, M., Yan, Y., & Cao, Y. (2024). Signals from CSR competition: the influence of relative CSR performance on analysts' recommendations. *The British Accounting Review*, 56(5). <https://doi.org/10.1016/j.bar.2023.101298>
16. Yoon, S. S., Oh, I., & Kim, H. J. (2024). An accounting perspective on the IFRS sustainability reporting standards for greenhouse gas emissions: Implications for the Asia Pacific. *Asia Pacific Business Review*, 1–24. <https://doi.org/10.1080/13602381.2024.2364806>
17. Sharma, R., & Villányi, B. (2022). Evaluation of corporate requirements for smart manufacturing systems using predictive analytics. *Internet of Things*, 19. <https://doi.org/10.1016/j.iot.2022.100554>

SUSTAINABILITY STANDARDS IN THE EUROPEAN UNION: MANDATORY REQUIREMENTS AND VOLUNTARY INITIATIVES

Summary

Voluntary efforts to develop a global sustainability reporting framework are routinely based on the work of five major international organisations and standard-setters, i.e., the Climate Disclosure Project (CDP), the International Sustainability Standards Board (ISSB, formerly and informally the Initiatives), the Global Reporting Initiative (GRI), the International Integrated Reporting Council (IIRC), and the Sustainability Accounting Standards Board (SASB). These organisations have long developed individual methodologies and standards. In recent years, regulatory initiatives that promote a shift from voluntary to mandatory sustainability reporting, particularly in the European Union, have become increasingly important. The academic literature has identified several strands of analysis. One strand of research focuses on the analysis of companies' financial data, highlighting the relationship between those that have implemented sustainability standards and those that have not. Another strand explores the opinions of the experts auditing companies that have adopted different approaches to implementing these standards. The paper aims to discuss the sustainability standards currently applied in the market to provide an overview of their prevalence in different sectors. To achieve this, two main objectives were formulated: to map the sustainability standards and other tools available on the market to help companies achieve their sustainability objectives and compare the prevalence of the adoption of standards by EU companies in different sectors based on data from the Bloomberg Database. The analytical part of the paper provides an analysis of the standards and benchmarks available on the market by industry sector. According to Bloomberg, the most commonly used guidelines are the Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), the Global Reporting Initiative (GRI), and the Task Force on Nature-related Financial Disclosures (TNFD). Large leading companies for whom sustainability reporting is also a mark of high reputation try to implement as many initiatives as possible.

Keywords: EU, sustainable regulation, sustainable standards

Informacija apie autores

dr. Giedrė Lapinskienė. Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakulteto mokslo projektų vadovė ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto Verslo vadybos fakulteto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: darnus ekonominis vystymasis, žalias investavimas, finansinė analizė, tvari atskaitomybė.
El. pašto adresas: g.lapinskiene@ekf.viko.lt

Aurelija Meškienė. Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakulteto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: apskaita, tvarumo standartai.
El. pašto adresas: a.meskiene@ekf.viko.lt

Asta Pikeliene. Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakulteto lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: apskaita, tvari atskaitomybė, informacinės technologijos.
El. pašto adresas: a.pikeliene@ekf.viko.lt